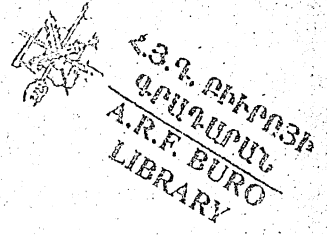
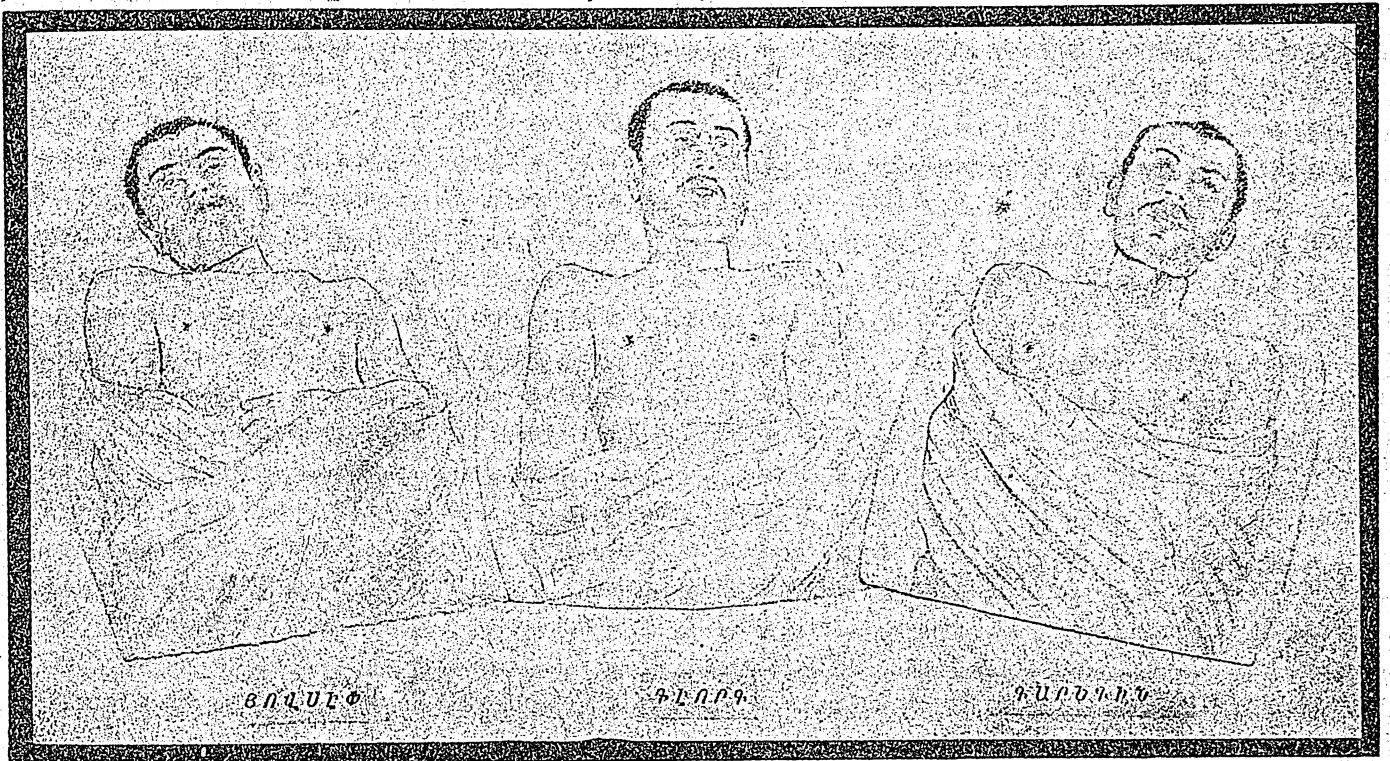

ԴՐՈՇԱԿ

„ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ“ ՕՐԳԱՆ

Ներուական կառավարութիւնների պաշտած Մօրթի-սուլթանի մէջ զազանութիւնը ամօքելու համար Պոլսում կահաղան քարծրագրած երեք յեղափոխականները՝ ՅՈՂՍԷՓ, ԳԼՈՐԳ և ԳԱՐԵԳՆԻ պատկերները՝ նկարած դազարում: Յաւում ենք, որ չորրորդ նահատակի՝ ԳԱՂՈՒՍՏԻ պատկերն ստացած չլինելով, շարունակեց անձնագրների կողքին:

Կ Ա Ւ Ս Ա Ղ Ա Ն

Պոլսոյ եղեռնագատ լաւ ևս եղեռնագործ ատենի որոշումով և մարդակեր սուլթանի իրատէով կախաղան հանւեցան նոր երկու անձնուրաց յեղափոխականներ ալ: Մէկը Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղէն և Իւսկիւտար պարտիզպանութիւն ընող Թօֆունեան **ԳԱՐԵԳԻՆ**, միւսը կոշկակար Ասատուրեան **ԳԱԼՈՒՍՏ**. առաջինը կամբաստանւէր տարի մը առաջ՝ եօզկատցի մասնիչ և դաւաճան Սենեքերիմի և երկրորդը՝ նոյնպէս եօզղատցի մասնիչ Համբարձումի սպանիչ:

Երկուքն ալ կախւեցան Գարաբէջի կամուրջին Պոլսոյ կողմը. առաջինը յունիս 12/24-ի երկրորդ 19/1-ին:

Այս թւի մէջ կը դնենք մեր ընկեր **ԱՐՐՈՒ** վաղահաս և սրտաձմիկ մահաւան ու գործունէութեան համառօտ նկարագիրը:

Արթուն մեր փորձառու, անվեհեր, անխոնջ և իր բոլոր ընկերներէն սիրւած ժողովրդական գործիչներէն մէկն էր: Հենց այն ժամանակ, երբ յեղափոխական քարոզչի գաւազանը ձեռքը կը թափառէր Սասունի աւերակներուն մէջ, խրախուսանք կը կարդար թշնամիին հարածը կրած այդ քաջ ժողովրդին, անոնց յոյս և կուրբու եռանդ կը ներշնչէր, անակնկալ կերպով զօճ գնաց, այն ալ ոչ կուրի դաշտին վրայ և ոչ ալ հրացանը ձեռքը:

Իր մահը, մեծ կորուստ մ'է իր սիրական ընկերներուն համար: Արթու անւան քաղցրիկ յիշատակը անշէջ կը մնայ իր գաղափարակիցներու և իր պաշտած ժողովրդի սրտին մէջ:

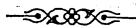
Ն Ա Կ Ա Ց Ա Կ Ն Ե Ր

Մայիսի սկզբներում Պարսկա-Ցաճկահան սահմանագլխում մի ընդհարման մէջ, որ տեղի ունեցաւ սահմանագլխի քրդերի հետ, նահատակեց հռչակաւոր հայդուկ ՅԵՐՐՕՆ Իր շատակցի ՍԱՆՈՒԿ և կարճկանցի ՅԱԿՈՐ ընկերներով:

Քրդերից ընկան 9 հոգի և 5 վիրաւոր: Ընդհարման մանրամասնութիւնները և նահատակների կենսագրութիւնը կը տանք շուտով:

Տ Ե Ր Ր Օ Ր Ի Ս Ց Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Կ Ա Ր Ի Ն Ո Ւ Մ

Երեկ երեկոյ, ժամը 7-ին (ը. ե.), քաղաքի կանաճամբայ ըսւած մասի մէջ «Իրանակցութեան» ահաբեկիչներէն մին գնդակի հարւածով կամեցաւ պատժել դաւաճան և մասնիչ բոլիս Մ Կ Ր Ց 2 Ի ն, բայց դժբաղդաբար արձակած գնդակը փափագելի հետեանքը չունեցաւ: Ահաբեկիչը ազատ է սարսափը ընդհանուր: Մանրամասնութիւնները «Իրօշակ»-ի մէջ:

Վ Ա Ն Ի Կ Ռ Ի Ի Ը

Ս Ե Փ Ա Կ Ա Ն Գ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

(ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԿՐԱՅՈՂ)

1-ին յուլիսի

Վանի շրջերը և քրդերը առանց պատճառի կոտորեցին: Հայ թաղերը ուճակոծեցին: Հիւպատոսների պահանջով 2000 զինւած հայ գնացին Վարագ: Դրանցից 750-ը Բարդուղիմէոս վանքի մօտ պաշարւած է: Պարսկաստան անցնելու յոյս չկայ:

**

6-ին յուլիսի

Հայերը հինգ օր իրենց պաշտպանեցին: Կառավարութիւնը դրանց դէմ թնդանութիւններ դուրս բերաւ: Հիւպատոսների յորդորանքով 1000 հոգի, որոնց մէջ 200 զինւած, ճանապարհւեցին դէպի Պարսկաստան: Ճանապարհին ամենքը ջարդուցեցին, բացի 150 հոգուց բաղկացած մի զինւած խումբ, որ Պետոյի առաջնորդու-

թեամբ անհետացաւ: Վանը ուճակոծւած և շրջափանրը աւերւած են:

**

11-ին յուլիսի

Պետոյի և Մարտիկի միացած խմբերը Ցաճկա-Պարսկահան սահմանագլխի մօտ Յ տաժանելի կուէից յետոյ ջարդուցեցան: դրանցից մէկ հոգի սահմանը անցնելով փախաւ:

**

(Ե Ի Ր Ո Պ Ա Կ Ա Ն Թ Ե Ր Թ Ե Ր Ի Յ)

Խմբագրութեանս հասած երկու հեռագիրները և եւրոպական թերթերուն մէջ երեցած հատուկոր տեղեկութիւնները ենթադրել կուտան, թէ վատագրականը խիստ դժնդակ կացութեան մէջ է:

Իսկ այս աղէտներէն յետոյ երրորդ և օոսկալի աղէտի մը գոյժն է, որ հեռագիրը կը բերէ մեղի: Պետոն և Մարտիկ միացած Պարսկա-Ցաճկահան սահմանագլխին վրայ իրենց խմբերով թշնամու դէմ երեք ահեղ կուէի մէջ կը ջարդուին: Դեռ յայտնի չէ թըշնամիին կորուստը և ոչ ալ մեր հերոսներուն իսկական մահը: Բայց մեր քաջերը անոնցմէ չէին, որոնք իրենց կեանքը աժան ծախէին: Այս դժնդակ ըրպէին, մեր կտորիճ հերոսներու մահը, կսկիծով կը լցնէ մեր հոգին: անմուսնալի է այդ հարւածը, այլ կը մխթարւինք խորհելով թէ՛ այդ թափւած արիւններու անձնիւր կաթիլէն նորանոր անձնագոհներ պիտի ծնին:

Սակայն դժբախտաբար դեռ կը պահպին բուն իրողութիւնը ի վեր հանող մանրամասն և որոշ լուրեր:

**

Արտասահմանի թերթերուն մէջ երեցող լուրերուն շատը թրքական աղբիւրէ են, և հետեւապէս անվստահելի: Այդ լուրերը իրենց կցկտուր վիճակին մէջ կը փութանք հրատարակել, մինչև որ բուն, հաւաստի տեղեկութիւններ հասնին մեզի:

Երբ Վանի մասին երկիւղալի լուրեր կը հասնէին, Գամբոն, Փրանսական դեսպանը պահանջեց թիւրք կառավարութեանէն, որպէսզի զօրքերուն թիւը աւելցնէ քաղաքին մէջ, իրր թէ քիւրդերուն արշաւանքին դիմադրելու: բայց իսկապէս ապստամբութիւնը իր ծագմանը մէջ խեղդելու համար:

Վանի իշխանութիւնը հիւպատոսներուն և անոնց գործակալներուն Միջնաբերդին մէջ ապաւէն տւին իսկ հայր Յըֆրանս, Դոմինիկեան մեծաւորը, որուն յանձնւած է, Գամբոնի կողմէ, Փրանսական շահերու պաշտպանութիւնը, նախընտրեց մնալ քրիստոնեաներուն մէջ, անոնց երկիւղը չի սաստկացնելու համար:

«Ցան»-ի թղթակիցը կը գրէ— «Վանի խռովութեան պայտասխանատուն միայն հայերը չեն: Կայսերական պատուիրակ Սաստին փաշա, որ Վան կը կենար, քանի

ամիսէ ի վեր նկատած էր վտանգը և յեղափոխականներուն ծրագիրը իմացած էր: Այս պարագային փոխանակ բանակին և ոստիկանութեան կոչում ընելու, քիւրդերուն հետ յարաբերութեան մէջ մտաւ և կարծեց թէ՛ շատ ճարպիկութեամբ կարող է, զանոնք համախմբելով՝ ձեռքի տակ մեծ ոյժ գոյացնել հայկական յեղափոխութիւնը ընկճելու համար: Այդ ժանտ աւարառունները՝ դէպքը պատահելէն առաջ, քաղքին շուրջը կը սլքտային արդէն:

Հայր Տըֆրանս կը հեռագրէ՝ թէ քիւրդերը վանի վրայ կը բաշեն:

Գամբոնի պահանջման վրայ 5 գումարտակ զօրք ղերկեցաւ վան հայերը պաշտպանելու (6) քրդերու յարձակման դէմ և նոր անկարգութիւններու առջևը առնելու համար:

Վանի մէջ արիւնահեղ կուռյ մը միջոցին 400 հոգի մեռած և բազմաթիւ հայեր անգլիոյ հիւպատոսարանը ապաստանած են:

Գուռը ինքնաբերաբար դիմեց դեսպաններուն, որպէսզի հիւպատոսները Վանի հայերուն և տեղական իշխանութեանց մէջ համաձայնութիւն գոյացնեն: Ահա այդ համաձայնութեան գլխաւոր հիմերը՝ «օտարահպատակ հայերը պիտի արտաքսուէին և թրքահպատակ գլխաւոր յանցաւորները պիտի յանձնուէին թիւրք կառավարութեան, ատոր փոխարէն՝ բոլոր մնացածներուն կատարեալ ներում պիտի շնորհուէր»: Հայերը շատ խտապահանջ գտան սոյն պայմանները և յանկարծ իբր թէ ռուսաստանցի յեղափոխականները, իրենց համախոհ թրքահայերուն հետ, թողուցին քաղաքը գացին: Այսպէս իրենց դիրքը ձգել երթալը, որուն տիրացած էին, շատերու մէջ կարծիք առաջ բերաւ թէ անոնք խռովարարական գործակալներ են:

Վանի խռովութեան միջոցին 500 հայեր՝ դէպի Պարսկաստան խոյս տւած ատեն՝ իրենց ճամբուն վրայ գրտնւած մահմեդական գիւղերը իբր թէ այրած են:

Քիւրդերը Վանի շուրջը բազմաթիւ հայ գիւղեր կործանեցին և 8 տարեկանէ վեր արու բնակիչները կոտորեցին:

Թիւրքաց պաշտօնական աղբիւրը կը հերքէ այս լուրը:

Վերջին անկարգութեանց մասին ահաւասիկ թիւրքաց պաշտօնական զեկուցումը:

Պարսկաստանի Շէկակ, աստանդական ցեղերը վասօի, Ջէլլադի, Մէհէմէդի առաջնորդութեամբ սահմանագլուխը անցան: Ասոնք մտան Կէվարտ, Էլպար և Մահմուդ նահանգներուն մէջ և ինչ որ գտան իրենց ճամբուն վրայ աւարեցին և կոտորեցին:

Առիթէն օգուտ քաղելով շատ մը հայ յեղափոխականներ, շէկակներու հետ խօսք մէկ ըրած, մտան Տաճկաստան, գործեցին ամեն ծայրայեղութիւն և վանի շուրջը

ջակաները գտնւած իրենց կրօնակիցները ապստամբութեան գորգեցին:

Թէհրանէն կը հեռագրեն «Յէլի-նիւդին» — Թիւրքաց սահմանին վրայ վանէն փախչող հայերուն և քիւրդերուն միջև արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցան: Շատ մը հայեր սպաննուեցան և գրեթէ բոլորն ալ կողոպուեցան:

Ի Ձ Է Ն

Հայաստանի մէջ քստմնելի գազանութիւնները շարունակուած են:

Շահամիլ Եւրոպայի աչքերի առջև անզուսպ ասիական բռնաճարլ կատաղած գազանի նման կոտորում է աջ ու ձախ, աւերում գիւղեր, ոմբակոծում քաղաքներ, սովի և գաղթի դատապարտում միլիօնաւոր աշխատասէր ժողովուրդ:

Անտանելի լուծի տակ հեծում են հայ, կրետացի, մակեդոնացի, արաբ, զրուզ և այլն, իսկ Եւրոպան զբաղւած է վաճառականական հաշիւներով: «Ուղղափառ» ցարի հետ միացած ֆրանսիական կառավարութիւնը, խրախուսում են լկտի հրէշին, հարէմի ործին և ցնծալի աղաղակներով խմում նրա կենացը:

Այն Եւրոպան, որը ինքն դարերով արիւնահեղ կրուիւններ է մղել բռնակալների դէմ, մինչև որ կարողացել է ձեռք բերել անհատական ազատութիւն՝ այժմ ինքն իւր անբարոյական կառավարութիւնների ձեռքով դիպլոմատիքական անխիղճ խաղերի առարկայ է շինել նոյն նպատակին դիմող միլիօնաւոր անպաշտպան մի ժողովուրդի կեանքը:

Բուրժուական Եւրոպայի Աստուծոն լինելով շահը՝ նրա թէ ներքին և թէ արտաքին ամեն ձեռնարկութեան նպատակը լոկ կապիտալի շահաւոր գործածութիւնն է:

Ի հարկէ, այդ զանազան Լօբանով, Հանօտօ, Սօլիս-բիւրիները դիմալոմատիկական անխիղճ խաղեր և ստոր խաբբայութիւններ անելիս ծածկում են իրենց կեղտոտ նպատակներն «ժողովուրդի, ազգի» շահերի վրան խօսքերի տակ, բայց ո՞ր միամիտը չգիտէ, որ աշխատաւոր դասին՝ գիւղացուն կամ պրօլետարիային՝ բնաւ ձեռնտու չէ և ցանկալի մի այլ ժողովուրդի դժբախտութիւնը կամ կորուստը, այդ միայն բռնակալների և բուրժուազիպի ստոր, եսական շահերն են ստիպում զանազան շինծու ուրականներով գրգռել ազգերի մէջ փոխադարձ ատելութիւն:

Եթէ մի սուլթան իր ապուշ ծառաներով կամենում է մեռցնել հայ ժողովուրդը, որովհետև դա այլևս չի ուզում լինել հարստահարած մի դրաստ կամ անվերջ տանջանքների և անարգանքների մատուած մի խրտուխլակ:

եթէ ցարը իրեն շրջապատող կամարիլիայով նոյնն է ցանկանում, որովհետեւ քիչ է համարում բռնակալական լուծի տակ տնքող լայնածաւալ մի պետութեան հարիւր միլիոն ժողովուրդ և աչքերն տնկել է կազմալուծւող լէշի, Թիւրքիայի, մի պատառի Հայաստանի վրայ, եթէ բուրժուական Եւրոպան, քծնելով հիւսիսային արջի կոպիտ ոյժի առաջ, թոյլ է տալիս կատաղած սուլթանին աւերումներ դործելու, որովհետեւ փայփայում է իրեն ձեռնտու հասարակական անհաւասար կարգերն, որոնք միջազգային պատերազմի շնորհիւ սօցիալական հրդեհի զոհ կարող են լինել—այդ բոլորից երբէք չի կարելի եզրակացնել, որ բուն ժողովուրդներ, աշխատաւոր դասակարգի շահերն են այդպէս թելադրում: Ո՛չ մի ժողովուրդ մեղաւոր չէ իր պոռնիկ կառավարութեան կատարած անխիղճ, տմարդ գործողութիւնների մէջ:

Տեսէ՛ք ինչպէս շանտաժային, թեթեամիտ ֆրանսիական կառավարութիւնը քծնում է տհաս ցարի բռնակալ կառավարութեան առաջ: Տեսէ՛ք փոփոխամիտ, ինքնահաւանձնիչ Սիւլտը, որի համար ամբողջ հայ ազգը մի գերմանական զինւոր չարժի, ի՞նչպէս է շողջորթում Ռուսաստանի բարեկամ ողորմելի Չինաստանի ներկայացուցչին, յոյս ունենալով իր կապիտալիստների համար նրանից մեծագումար պատւերներ ստանալու և իր օֆիցերների համար՝ չինական զօրքում պաշտօններ:

Տեսէ՛ք զանազան ազգերի կարկատան Աւստրիայի դիպլոմատն ի՞նչպիսի ապրմբով յայտնում է ի լուր աշխարհի, որ ինքն է փրկել «Եւրոպական խաղաղութիւնը», այսինքն՝ հնար է տւել սուլթանին առանց արգելքի իր գիտցածի համեմատ՝ հրի, սրի, բանտերի և կախաղանների միջոցով կարգադրել հայերի «խաղաղացման» գործը: Տեսէ՛ք դիպլոմատիկական խաբեբայութիւնների մէջ տարիներով փորձած յետադէմ կարգերի մեծ պաշտպան Սուլթիւրին ի՞նչպէս է հիմա առանց կարմրելու յետ լիզում իր թուքը, որ կպել էր սուլթանի լիրք երեսից: Ահա այդպէս են բուրժուական եւրոպայի ղեկավարները:

Իսկ եւրոպական հասարակութեան ահագին մասը՝ հասարակական կարգերի հիւք դարձած անհատական սեփականութեան շնորհիւ, ստիպւած է զբաղւել իր ապրուստի հարցով, մաքառելով գոյութեան կուրս սաստիկ դժարացած պայմանների դէմ. այդ է պատճառը, որ նա քիչ է յուզւում՝ լսելով հայկական սարսափների մասին: Թէև նա, դրուած մարդասիրական զգացմունքից, այս ու այնտեղ օգնութեան ձեռք է մեկնում Համիդի կատաղութեան զոհ դառած հաղարաւոր սոված, տկրոր, անտուն հայերին, սակայն ո՞վ չգիտէ, որ այդ բարեգործութիւնը անկարող է մազաչափ լուծել հայկական խնդիրն, ցամաքեցնել անբաւ թշուառութիւնների հեղեղը:

Այսպէս ուրեմն, եւրոպական կառավարութիւնները,

որոնք հեշտութեամբ կարող էին վերջ դնել հայ ժողովրդի անբաւ թշուառութիւններին, ոչ միայն ոչինչ չարին, այլ իրենց փոխադարձ ատելութեամբ ու նախանձով միմիայն խրախուսեցին հարէմի որձի՛ Համիդի վայրագ գազանութիւնները: Եւրոպական կառավարութիւնների ստոր, անամօթ ներկայացուցիչները իրենց փառաւոր բնակարաններից հանգիստ դիտում էին Պոլսի բազմամարդ հրապարակներում կանգնեցրած կախաղաններից ձօձւող հայ նահատակների մարմինները և առանց խղճահարելու լսում էին Վանում ուժբակոծւող անպաշտպան հայ բնակիչների աղետարշ լացն ու կոծը...:

Ահա՛ թշուառ հայ ժողովուրդ, վերջին երեք տարիների դառն, արիւնշաղախ փորձերը միայն եկան քո բազմաչարչար գլխին կրկին ապացուցանելու քեզ քո հարազատ զաւակների՝ հայ յեղափոխականների՝ մշտական քարոզը. չհաւատալ անխիղճ դիպլոմատիայի խաբուսիկ խոստումներին, այլ կազմակերպել սեփական ոյժերով ահել ընդդիմադրութիւն տմարդ բռնութեան, որովհետեւ շահմուլ եւրոպան արդարութեան կողմը չէ, այլ միմիայն բուրժուազիայի շահերի. նեղաձնների կողմը չէ, այլ կոպիտ ոյժի՝ նա հետեւելով «ուղղափառ» ցարի փափագին զօրացնում է «ուղղահաւատ» դահիճի բազուկը և ասում հայ ժողովրդին՝ «խոնարհւի՛ր այդ գազանի առաջ, անմուռնչ ծոխր վեզը մարդակերի սրի տակ, որովհետեւ իմ շահագրիտական նկատումները այդ են պահանջում»:

Հայ ժողովուրդ, մի՞թէ դու անբան ոչխարի պէս պէտքէ խողխողիս կամ փոքրոգութեամբ յուսահատուիս, դիմելով գաղթականի անպատիւ, սովատանջ մահին: Ո՛չ, քաջ կրետացին քեզ լինի օրինակ: Դու պէտքէ պատասխանես չարչի եւրոպային և նրա հովանաւորութեամբ լրբացած Համիդին. «ես ազատ կեանք եմ ուզում, իսկ թէ ինչպէս մեռնել՝ այդ ձեզնից լաւ գիտեմ»: Անհաշտ կուրը փրկութեան միակ յոյսն է ձնշաձների համար:

Հայ ժողովուրդ, քեզ անգութ բռնակալը թնդանութի բերանին է բռնում, սրի անցկացնում, բարձրացնում կախաղան, տանջում բանտերում, ծովը նետում, շղթայակապ անպատներ աքսորում. նրա զօրքը և նրա թիկնապահ աւագակ քրդերը այրում են քո տունը, յափշտակում գոյքդ, անպատում ընտանիքդ, իրենց ձիերի ոտի տակ տրորում քո արիւն քրտինքով մշակած արտերը, քշում տաւարդ, սովի ու գաղթի մատնում քեզ: Ուրեմն ի՞նչ է մնում քեզ անել. մահը քո շուրջն է. լաւ է մեռնել ազատութեան կուրում, քան անարգ բռնութեան ձեռքում: Թող աւերւած տունդ, փշթի՛ր անգործութեան մատնած գութանդ, սար ու ձոր ցրելի, կազմի՛ր հրոսակային խմբեր և սկսի՛ր խլիբային, պարտիզանական (մասնակի) անհաշտ կուր քո արիւնարբու թշնամու դէմ. քո անմեղ արիւնդ թափի՛ր

ստոր Եւրոպայի գլխին: Այժմ արեան և փլատակների մէջ թաղած Հայաստանը պէտք է ծածկի բազմաթիւ հրոսակային խմբերով: Հայդուկների արշաւանքներն և հարեկիչների զէնքն յուսահատ ժողովրդի հրոսակային խմբերի հետ պէտք է հարւածեն հրէշ կառավարութեանը, մինչև որ նա փչի իր ժանտահատ շունը: Հայ ժողովուրդ, դու արդէն ուժասպառ էիր արել նրան, երբ վրայ հասան կրեոսացին, դրուզը, մակեդոնացին, արաբը և վերջապէս Երիտասարդ Թիւրքիան: Նա պիտի սատկէր, եթէ Եւրոպան արտակարգ միջոցներով չպահպանէր նրա արեւստական կեանքը: Սակայն նա երկար չի քարշիլ իր անիծեալ գոյութիւնը:

Հայ ժողովուրդ, դու արդէն տւիր մահացու հարւած մարդակեր բռնակալին, այժմ դու պէտք է լարես քո բոլոր ոյժերը, մոռանաս ամեն ինչ և ներկես միմիայն սուրբ յեղափոխութեան. դա է քո փրկութեան միակ ճանապարհը: Յոյց տուր, որ մեռնել քո մարդկային իրաւունքներդ զէնքով պաշտպանելիս գերադասում ես սպանդանոցում մորթւելուց:

Յիրուցան հայեր, դուրս եկէք ձեր ապահով նիրհից. տաճկահայի օրհասը մօտ է. շտապէ՛ք օգնութեան: Յեղափոխութիւնը զէնք, մարդիկ և միջոցներ — է պահանջում: Լոկ խօսքով մի ժողովուրդ երբէք չի փրկուի: Կուր, անհաշտ կուր տմարդ բռնութեան:

Ի զէ՛ն, ի զէ՛ն հայ ժողովուրդ:

Ա Ք Ր Օ

(ՄԿՐՏՈՉ ՍՍՀԱԿԵԱՆ)

Հայ յեղափոխական աշխարհի երկնակամարից մի աստղ ևս սահեցաւ՝ յետքից պայծառ գիծ թողով. հայ յեղափոխական կեանքի փշոտ ասպարիզում մէկն էլ ընկաւ՝ կուր տալով մինչև վերջ...

Դեռ մեր սրտերում՝ մեր անմոռանալի ընկեր Աւոյի պատճառած կսկիծները իրենց թարմութիւնը չկորցրած՝ նոյնանման հանգամանքներում ունենում ենք և մի ուրիշ կորուստ՝ որը նոյնքան անփոխարինելի է, նոյնքան ցաւալի...

Սասնոյ ձիւնապատ սարերից մին առյուծապէս թաղեց իր փլատակների տակ՝ ձիւն հիւսի ներքև մեր թանկագին ընկեր Արքայի — «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան» Տարածոյ և Սասնոյ գործիչներից մէկին: Այս մասին մեր ստացած նամակներից մին հետևեալ կերպով է պատմում տխուր եղելութիւնը, որը կատարելապէս ստուգելու դեռ ևս սպասում էինք մեր միւս ընկերների տեղեկութիւններին: Մարտ ամսոյ 18-ին Ս գիւղի միջ տեղի ունեցած է նդհանուր ժողովէն յետոյ Արթուր հետը առած Տ. Թովմաս էֆէնտին և մի քանի գիւղացիներ, ճանապարհ կիյնայ դէպի գիւղը. գիւղին մօտիկ՝ առաջ կանցնի Թովմաս էֆէնտիի հետ. Մ է գը է ու ը ըւած բարձր սարէն իջնելու ժամանակ

երկուսով կը թաղւին ձեան հիւսի տակ: Հակառակ հարիւրաւոր սասունցիներու կատարած պեղումներուն անոնց մարմինները գտնուեցան հազիւ 45 օր յետոյ և ամփոփեցան ի հող գիւղի մի ձորակի մէջ... Սրտաշարժ էր յուզարկաւորութեան պարզ հանդէսը. մինչ լեռնցի քահանայք աղօթքներ կը մրմնջէին, անդին հարիւրաւորներ կարտասուէին...

Արթուր կարողացել էր փոքր ժամանակի մէջ անոնց սրտին և մտքին մէջ միանգամայն գրաւել իր արժանի տեղը: Արգարեւ, ով անձամբ ճանաչել է նրան, ով մօտից ուսումնասիրել է նրա ներքին աշխարհը, համարձակ կարող է վկայել, որ նա մեր սակաւաթիւ յեղափոխականներից էր. յեղափոխական՝ բառի բուն նշանակութեամբ, ամբողջապէս ներկած տանջող ժողովրդի ազատութեան վեհ գործին...

Թողնելով պատեհ ժամանակի մանրամասն կենսագրութիւնը, առ այժմ հարկաւոր ենք համարում մի համառոտ տեսութեամբ ծանօթացնել նրան ընթերցողներուն:

Հանգուցեալը 35 տարեկան, ծնւել էր Փոքր-Ասիոյ Շապին-Գարահիսար քաղաքում, բայց զանազան հանգամանքներով իր կեանքի մեծագոյն մասը ընտանիքի հնոցում անցէր կացրել զխաւորապէս Սեբաստիայի Թամզարա գիւղում և Կիրասունում՝ սև ծովի ափին: Ալերոյիչած տեղերում հայ և մահմեդական տարրերի մեծամասնութիւնը ճանաչում է նրան և կը խոստովանի, որ Մկրտիչ Սահակեան եղել է իր բնական տեղերում ամէնից յարգւած և սիրւած անձնաւորութիւնը... Բնական ընտիր յատկութիւնների հետ, ձեռք բերելով և տեղական պահանջներին համապատասխան միջնակարգ ուսում, Մկրտիչ Սահակեան վայելելիս է եղել առհասարակ գործունեայ մարդու համբաւ. նրա գլխաւոր պարագմունքը, մինչև 92 թւականը, եղել է վաճառականութիւն, բայց բովանդակ կեանքում, իր աջակցութիւնը և միջոցները գործ է դրել յօգուտ յեղափոխական գործի. նպատակ ունենալով ի վերջոյ կարմիր յեղափոխական դառնալ՝ ինչպէս ինքն էր ասում սովորաբար:

92 թւականի գարնանը այգպիսի մտքերով նա անցաւ Փոքր-Ասիայից Կովկաս և հաստատուեց Բաքու քաղաքում, ուր կարճ ժամանակամիջոցում նրան յաջողուեց նաւթի գործարաններից միսում գտնել բաւական յարմար պարագմունք. հենց այդ էլ վճռեց նրա բաղդը, բացեց նա առջև գաղափարների նոր աշխարհ, գործունէութեան նոր ասպարէզ:

Ծանօթանալով տեղական ինտելլիգենցիայի և մասնաւորապէս Բաքուի մեր ընկերների հետ, մտնում է «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան» կազմակերպութեան մէջ: Նա շատ շուտով արժանացաւ մերոնց առանձին համակրանքին: Հետաքրքիր և միաթարական էր տեսնել, թէ նորեկ երիտասարդը իր պաշտօնը լեռնային գործադրելուց յետոյ, ինչպէս էր ընկերանում գործարանի բանւորների հետ, գիշերները սրանց հաւաքում զլեխն և գրել կարգաւ սովորեցնում. պատմելու և ոգևորելու ընդունակ՝ նա իւրաքանչիւր շաբաթ համարեա մի քանի անգամ ժողովների էր գնում և ամենքի հետ քաղցր զրոյց անում իր սրտին մօտիկ առարկայի մասին: Նրա աստղը շիրին (քաղցր) էր, ինչպէս ասում է ժողովուրդը և այդ պատճառով էլ յա-

ընդհանր էր նրան մի քանի գործարաններում հիմնել բանւորների օժանդակիչ խմբեր, որոնք նպատակ էին դնում դրամական միջոցներով օգնել Տաճկահայաստան գնացող ինտելիգենտ գործիչներին, կամ կամաւորներին:

Յարատւութեամբ շարունակելով սկսած գործը, Աբրօն—այսպէս է նրա կեղծ անունը—94 թւականի աշնանը մեր մի ուրիշ ընկերի հետ դուրս է գալիս արդէն Բաքուից, ուղիղ Տաճկահայաստան անցնելու և գործելու մտադրութեամբ: Յուզիչ էր ընկերը, երբ երկաթուղու կայարանում հաւաքած բանւորների և համակրողների խումբը նրան ճանապարհ էր դնում անվերջ և սրտազին բարեմաղթութիւններով:

Ճիշտ այդ ժամանակ տեղի էին ունեցել Սասնոյ անցքերն: Չմտաւ մտ էր, իսկ մի քանի հոգի փախստական սասուցիներէջ նկարագրում էին թէ այնտեղ Սասնում ինչ անտանելի դրութեան մէջ էր թշուառ ժողովուրդը. կենդանի մնացածներին մահ էր սպառնում սովից և ցրտից: Չկամենալով լքանել ամեն բանից զրկւած Սասնոյ հերոս ժողովուրդին, «Դաշնակցութիւնը» որոշեց ընդ փոյթ օգնութեան հասնել նրանց և իր սուղ միջոցներից մի կարևոր գումար յանձնեց Աբրօնի, որը մեր մի ուրիշ ընկերով հետ, մի փոքրիկ խմբով 95 թւականի յունւարին անցնում է Ռուս-Տաճկական սահմանադրութեւր. սրանք իբրև յեղափոխական առաքելներ, մտնում են այն աշխարհը, ուր ամենից աւելի անարգած է հայը և ուր անարդարութիւն և խաբբայութիւն ձեռք ձեռքի տւած նախճիրներ են գործում շարունակ:

Յաջողութեամբ մուտք գործելով մեր ընկերները ամեն տեղ պատահում են հայ ժողովուրդի համակրանքին և սիրալիբ ընդունելութեան. նրանք կարողանում են հայ գիւղացուն ամեն ուրեք ոգևորել և ներշնչել հաւատ դէպի գործը—դէպի յեղափոխական կուռի յաղթանակը: Բացի կազմակերպական անհրաժեշտ գործերից՝ որոնց մէջ մեր ընկերները ունենում են առանձին յաջողութիւն, նրանք մեծապէս նպաստում են և Սասնոյ քննիչ յանձնաժողովին, յորդոր կարգալով ամենքին, որ աներկիւղ իրենց բողոքները պատրաստելով կանոնաւոր բողոքագրերով հասցնեն նրա ձեռքը: Նոյն ծառայութիւնը արին նաև եւրոպական թերթերի թղթակիցներին, մասնաւորապէս «Դէյլի-Տէլէգրաֆի» թղթակից Դիլլոնին:

Պատահած տեղերում իրենց այցելութիւնը միշտ արդիւնաւէտ դարձնելով մեր ընկերները մարտ ամսի սկզբներում հազիւ մտնում են Սասուն, ուր ժողովուրդը դժւար կացութեան մէջ անհամբեր սպասում էր նրանց գալստեան. այն ժամանակահատից մեր ստացած նամակները նկարագրում են թէ ինչ ազդեցութիւն գործեց մերոնց մուտքը այնտեղ: Ժողովուրդը իրեն կատարելապէս մխիթարւած էր զգացել տեսնելով, որ «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը» շտապել էր իրապէս սիրովել իրեն, դրամական անմիջական օգնութիւն հասցնելով:

Իրենց յանձն առած միսսիան Սասնում յաջողութեամբ վերջացնելուց յետոյ՝ մեր ընկերները մի քանի հանգամանքներից ստիպւած ժամանակաւորապէս թողնում են Սասունը, իջնում . . . և այդտեղ բաժանուում երկու խմբի, տարբեր կէտերում գործելու նպատակով: Աբրօն կազմակերպական անհրաժեշտ գործերով վերա-

դառնում է Կովկաս, իսկ մեր միւս ընկերը անցնում է այլ շրջան:

Մնալով Կովկասում 2-3 ամիս, Աբրօն կազմակերպում է հայդուկային խումբ և պատրաստում երկրորդ անգամ անցնել սահմանը. երբ մի քանի անյետաձգելի գործեր ստիպում են նրան խումբը թողնել ուրիշ ընկերի ղեկավարութեան և շտապել երկիր. . . .ում նա իր հետ վեր է առնում «Դաշնակցութեան» պատրաստ մի հայդուկային խումբը և անցնում է Տարոն այն ժամանակ՝ երբ արդէն ուրիշ տեղերում կոտորածներ սկսւել էին: Իրենց այդ դրութեան մէջ խումբը կանոնաւորապէս զինւած, կարողանում է շատ տեղեր պաշտպանել ժողովուրդին քրդերի յարձակումներից. իսկ երբ խաղաղութիւնը մի փոքր սկսւում է վերահաստատուել, Աբրօն խմբով անցնում է Սասուն—իր գործունէութեան բուն կէտը: Եւ ահա հազիւ անցած մի քանի ամիս, հազիւ մեծ գործի նախապատրաստութիւնները վերջացրած, գործունէութեան ամենաաք ժամանկին զոհ է գնում զժբաղդ պատահարի, անհուն վիշտ պատճառելով իր ընկերներին և ընդհանրապէս ամբողջ կազմակերպութեան:

Այսպիսի տխուր վախճան վերին աստիճանի ցաւալի է և այն տեսակէտից, որ յեղափոխական անձնուրաց գործիչներին չի վիճակուում դեռ ևս գործել երկար և վերջում ընկնել կուռի դաշտում կամ կախաղանի վրայ. . . Սիրելի Աբրօն միակ ցանկութիւնն էր—ինչպէս կարգում ենք իր մի նամակում—«ընկնել հրացանը ձեռքին. . .» զժբաղդաբար դեռ շատ վաղ մուրազը աչքերին՝ նա թողեց գործունէութեան ասպարէզը. . .

Արտաքին մարմնական դեղեցկութեան հետ հանգուցեալը միացնում էր և բնաւորութեան գեղեցկութիւն: Չափազանց ընկերական էր, համարձակախօս, անկեղծ և որ ամենից գլխաւորն է՝ շիտակ ամեն բանի մէջ:

Հանգիստ ոսկորներից, անմոռանալի ընկե՛ր, քո յիշատակը ոգևորում է մեզ, քո օրինակը սիրտ է տալիս ամենքին, մենք վաղ թէ ուշ կիրաւորենք քո կրտակը, իսկ տանջող հայ ժողովուրդը երախտագիտութեամբ կը յիշի քո անունը:

Ս Ա Յ Ի Ա Ն Վ Ճ Ի Ռ

«Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան» Կարնոյ Աերոնական Կոմիտէն ի նկատի ունենալով,

Որ Շաքիր փաշայի հրամանով թիւրք ոստիկանութեան միջ երեք ամսէ ի վեր պաշտօնի հրաւիրւած բ օ լ է ս Մ կ ր տ ի չ ը (Կարնում Խ ու լ անունով յայտնի) արտակարգ եռանդ գործ կը դնէ յեղափոխական գործիչներուն գտնելու և ձերբակալելու համար, նկատելով, որ իբրև մօտիկ ազգական սպանետլ մատնիչ Յարութիւն Յէր-Սարգսեանի, բոյխի պաշտօն ստանձներ է առաւելապէս մի շարք անձնաւորութիւններէ վրէժ լուծելու համար,

Նկատելով, որ դեռ մի քանի օր առաջ Իլիճէ գիւղիցին մէջ ինքզինքը յեղափոխական ձեւացնելով՝ յաջողեց է ինչ որ միամիտ երկզայու բերնէն անմիտ խոստովանութիւններ քաշել և անոնց հիման վրայ՝ իբրև

յեղափոխական՝ ձերբակալելով ուղարկելու է քաղաքի բանտը և վերջապէս,

Նկատելով, որ շարունակ հալածելով իր ազգակիցները, հրաւիրել է իր վրայ հայ հասարակութեան արդարացի զայրոյթն ու զըւանքը՝

Մահան վճիռ արձակեց անոր դէմ:

ԿԱՐՆՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՕՄԻՏԵԻ

(„ՊՌՈՆՈՅՈՒԹՅՈՒՆ“ № 6, 30 (Ն. տ.) մայիսի):

Ն Ա Մ Ա Կ Կ Ա Ր Ի Ն Ի Յ

1/13 յունիս 96 թ.

„Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան“ Կեդրոնական Կոմիտէի որոշմամբ՝ տեղական „Վարդանեան“ խումբի ահաբեկիչներէն մին ամսոյս 16-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին (ը. ե.) գնդակի հարածով փորձեց ստուկեցնել մասնիչ փոլիս Մկրտչին, բայց հարածը դժբաղդաբար չունեցաւ փափագելի արդիւնքը: Սարսափը մեծ եղաւ, անյաջողութեան մէջ անգամ փաստը վերին աստիճանի ոգևորիչ էր ժողովրդի համար: Ահաբեկիչը ազատ է:

Կառավարութիւնը կատարած՝ գործողութեան յաջողութեան որդիքը իր սովորական անարգ միջոցներուն մի կողմէ մասնիչ ոստիկանի ցուցումներով իբրև կասկածելի մեղսակիցներ, ձերբակալեց մօտ 20 անձնաւորութիւն, միւս կողմէ կատարաբար սկսաւ տները խուզարկել ահաբեկիչները գտնելու նպատակով: Ոչ մի փողոց ազատ չեմնաց խուզարկութենէ համարեա: Այնուամենայնիւ հակառակ ձեռք առնւած ծայրայեղ խստութիւններուն, մինչև օրս՝ երկու շաբաթ անցած, ահաբեկիչը և ուրիշները կը շարունակեն շնորհիւ վեհափառ սուլթանի ազատ մնալ կառավարութեան քթի տակ:

Ձերբակալածներուն մասնաւոր 5-6-ին, բանտի մէջ կենթարկեն սաստիկ տանջանքներու՝ չաբիբի ալբերը գտնելու և մի անգամայն ցամաքեցնելու համար: յիմարները տակաւին չեն հասկցեր, թէ յեղափոխութիւնը եօթն զինեան դէ է, թէ մի յեղափոխականի ընկնելով՝ անոր տեղ կը կանգնին իսկոյն մի քանիները:

Իւրաքանչիւր օր պահանջութեան համար սուլթանին աչքի լոյսի հեռագիրներ տուող նահանգապետ Ռէուֆ փաշայի բարկութիւնը անսահման է և այդ գլխաւորապէս անոր համար, որ միևնոյն օրայ մէջ միաժամանակ տէրրորական գործողութիւններ կը կատարուին թէ Պոլսոյ և թէ Վարնոյ մէջ: Զուգադիպութիւն, որ թողուց մի առանձին ազգեցութիւն և՛ հայ և՛ թիւրք հասարակութիւններու վրայ:

Զափաղանք բնորոշ են կատարած տէրրորի առիթով նահանգապետի հանդիսաւորապէս արտասանած խօսքերը „Քանը“, պու նէ՞ էսէպսիղ միլլէթ, հալէա խօսքերը „Քանը“, պու նէ՞ էսէպսիղ էրմէնի գալուը կիթէրպիսէ օլմաւար, պիլլ պուչուգ էրմէնի գալուը կիթէրպիսէ տուրմայօլար“: (Ի՞նչ անամթ ազգ են սոքա դեռ ևս իսկըի չնկան—կտորածները կակնարկէ, մէկ ու կէս հայ մնաց, դարձեալ հանգիստ չեն մնար):

Հայ ժողովուրդ, այդ խօսքերը գողթստ են քեզ համար, այո՛, դու այնքան լիբր ես գծուած նահանգա-

պետի կարծիքով, որ չանարգելով բիւրաւոր նահատակներից յիշատակը, որ խոյս չտալով քո անբռնարարելի իրաւանաց պաշտպանութեան համար յայտարարած սրբազան կուէն, որ չբաւաճանելով ինքդ քեզ՝ կը շարունակես քո ծոցէն դուրս տալ անձնուրաց որդիք, տանջող ժողովրդի ազատութեան գաղափարով տագորած յեղափոխականներ:

Հայ յեղափոխական, սիրտ առ, տես ի՞նչ կըսէ Մեծ-Ոճրագրծի ներկայացուցիչը. մէկ ու կէս հայ ալ մնաց՝ քո մղած կուրդ միշտ կուր է...

Կեցցէ՛ յեղափոխութիւն,
Կեցցէ՛ ահաբեկիչ:

Ն Ա Մ Ա Կ Կ Ի Լ Ի Կ Ի Ա Յ Ի Յ

8/20 մարտ 96 թ.

Ուրբաթ օր քիլիսի մէջ ալ դէպք պատահեցաւ, երեք օր տւեց, տներու կէսն, ու գրեթէ բոլոր շուկան կողոպուեցան: Վաւերական աղբիւրներէ առնւած լուրերուն համեմատ մարդու կորուստը 120 է, թէպէտ 400 ալ լսեցինք: Վրսւի թէ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առել է ոճրագործները պատժելու համար, բայց խաբեբայութիւն է: Վրսւի թէ՛ Սուետոյ և Էլպէզի կողմերը խառնակութիւն կայ, Զմիւռնոյ գունդը, որ Այնթապ էր՝ հոն գնաց:

Մարաշի մէջ Սամուէլեան Սարգիս և Տ: Ղազարեան Գաւթի էֆէնտիներն և ուրիշ շատ մը երեւելիներ մեռած են, իսկ մնացեալներէն աչքի զարնող անձնաւորութիւնները կը ծեծուին, կը չարչարին բանտի մէջ: Հոն ժողովուրդը շուկայ կրնա իջնալ եղբր: Ամեն տեղ, ամենայնտին աստիճանի թշուառութիւն: Ունիա, Մարաշ, Այնթապ թշուառութիւն և հիւանդութիւն կը տիրէ, ծաղիկ և թիֆ: Մարաշի բժիշկներն իսկ վարակւած են: Իտալացի Փաքընօյի և ամերիկացի Շէփըրի բժիշկներն Ունիա են, 6 հատ ալ Պէտրութէն ուղղեցան: Օրական 50 մահ կը պատահի եղբր, մնացածն ալ Ասուած պիտի ջարդէ: Հիւպատոսները՝ անգլիական, ֆրանսական և իտալական դեռ Ունիա են: Հաշտութենէ ետքը 9 հոգի սպաննեցան Ալպիսթանի ճամբուն վրայ, այս պատճառաւ չկրցան հեռանալ, թէև գործ ալ չտեսան՝ բայց նիւթական օգնութիւններն անուրանալի է... Ըստ իս, այս կողմերու հայերէն յոյսերնիդ կորեցէք... ոչ մարդ մնաց և ոչ հարստութիւն, ասոր լաւ հաւատացէք, ինչ որ մնաց այն ալ Ասուած կը ոչնչացնէ: Այնթապ, որ բաղդադմամբ բախտաւոր գտնւած է, այսօր 5000 կարօտեալ ունի, որոնք օրական երեք մանկըր նպաստով կապրին, կառավարական երեք մանկըր նպաստով կապրին, կառավարութիւնն ոչ մի օգնութիւն չմատակարարէն գատ, հին և նոր տրոյց հաւաքման մասին խստութիւն կը բանեցնէ, ալ մերինը մահ է, ոչ այլ ինչ: Այնթապ եղող բանտարկելոց մնացածն ալ աւագ հինգ շաբաթի օրը Բերիա տարած են, շատ ծիծաղաշարժ են բանտարկութեան պատճառներն, որպէս թէ Ունիա իրենց տեղ փոխանորդ զինուոր զնկած են, ապստամբած, մարդ սպաննած, վիրաւորած, կեցցէ՛ Անգլիա և Հայաստան կանչած և այլն և այլն:

Այս քաղաքներու մէջ հայու քով հարստութիւն չմնաց... «Կարմիր Խաչի Ընկերութեան» 6 անդամներ եկան, 3-ը Մարաշ և 3-ը Եդեսիա գնացին:

Զմիւռնիոյ անգլիական հիւպատոսն Եդեսիոյ կողմերը գնաց և վերադարձաւ, բարի մարդ չերեցաւ մեզի...

Թ Ի Ի Ր Գ Ի Ո Յ Ե Ո Ի Ր Զ Ը

Թիւրքիան յաղթէ յաղթի ալ մէկ է, քանի որ քաղաքակիրթ աշխարհը կաշխատէ անոր ամբողջութիւնը պահել, իբր նմոյշ բարբարոսութեան, ինչպէս զազանամոցներ կը պահեն մեծ քաղաքներու մէջ:

Կրետէն սուլթանի քիթը ջախջախեց, անոր վայրագ զինուորներուն մեծ կորուստ պատճառով: Երբէք չանսաց Եղեզի անպատիւ խոստումներուն, որովհետև դարերէ ի վեր Թիւրքիոյ խարդախութեան եւ նենգամտութեան նշանակ եղած է: Եւրոպական լուրը թերթ մը կը գրէ՝ «Թիւրքերը քնալ համոզումն չեն փոխեր, երբ այնքան զօրակոր չեն զգար զիրենց կապանն, քայց երբ զազանութիւնները վերսկսելու առիթը ներկայանայ, երբէք չեն փախցներ: Այս եղած է իրենց ամբողջ պատմութեան շարքը»:

Կրետացիներուն յամառ դիմադրութիւնը եւ իրենց անախտալ յաշողութիւնները սուլթանի արդէն սրիկայութեան մէջ լրկած ուղեղն վնաս, մեծ ճնշում առաջ բերած են: Կրետացիները այժմ՝ Հաւքայի դաշնագրով զոհ չեն ըլլար: Թիւրք կառավարութիւնը յօժար է անոնց ամեն պահանջները կատարել, միայն թէ զինամտի ըլլան եւ ինչպէր աւելի չի ծանրանայ:

Ճէորճի Պէրովիչ, Մամուսի կառավարիչը, որ Կրետէի ընդհանուր կառավարիչ կարգուած է, հասաւ Գանիա: Թիւրքերը պար ընդունելութիւն ըրին: Պէրովիչ հրաւիրեց կրետացի պատգամաւորները ընդհանուր ժողով գումարել: Բայց քրիստոնէայ երեսփոխանները չի պատասխանեցին, քացի մէկ քանիներէ: Նոր կառավարիչը իր նետ բերած է նաեւ Համիդի «բարեացակամ» խոստումները՝ Կրետէի քնակիչներուն համար: Բարեբաղդաբար Եղեզի «բարի տրամադրութիւնները» ազատաբար հրացաններու շառաչիւնին մէջ կը խեղդուին:

Գնասանները իրենց հիւպատոսներուն միջոցով խորհուրդ տւին կրետացիներուն դադարեցնել Թշնամութիւնները, ժողով գումարել եւ իրենց պահանջները ներկայացնել, հակառակ պարագային իրենց իրաւունքներն ալ կը կորսնցնեն:

Քրիստոնէայ երեսփոխանները, որոնք ազգային ժողով գումարելու ամեն հրաւեր մերժելով լեռներու մէջ յեղափոխական առեան կազմած եւ կղզիին Յունաստանի միացումը հռչակած էին, դժբախտաբար տէրութիւններու ծնշման ներքեւ իրենց իղծերուն եւ երազներուն լիուրի պատկուծ չեն տեսներ:

Լուր կը շրջէր, թէ Ռուսիա խորհուրդ տուած է Փրանսայի գրաւել Կրետէն, ինչպէս Անգլիան գրաւած է Կիպրոսը եւ Եգիպտոսը: Կրետէի Փրանսական նաւային սպաները, ի պատիւ Թիւրք իշխանութեանց ենշորք մը տւին, ուր քաժակ առաջարկեցաւ Փրանսո-ռուս-թրքական դաշնակցութեան եւ եռանդազին ծափահարեցաւ Թիւրք պաշտօնեաներու կողմէ:

Կրետէի երեսփոխանականները իրենց անվստահութիւնը յայտնեցին Թիւրք կառավարութեան նկատմամբ եւ որոշեցին ժողով գումարել, եթէ տէրութիւնները երաշխաւորեն իրենց կեանքը:

Աթէնքի «Աստի» լրագրին զրածին նայելով, երեսփոխանական ժողովը Գանիա իր նախապատրաստական նիստին մէջ քանաձեռեց իր պահանջները, որուն զլիսաւոր կէտերն են՝

Քրիստոնէայ կառավարչի մը անվստահութիւնը Յունաստանի համութեանը եւ տէրութեանց մասնաւոր երաշխաւորութեան տակ.

Տնդական ոստիկանութեան մը հաստատումը.

Հանրային պաշտօններու մասնակցումը ժողովրդին թւոյն համեմատ.

Տնտեսական անկախութիւն, տարեկան իբր սուրբ՝ 10000 ոսկի վճարելով Դրան.

Գանիայի մէջ վճարելի առեանի մը հաստատումը.

Վերջապէս տէրութեանց երաշխաւորութիւնը իրաց նոր վիճակին համար:

* * *

Տեղի տրութեան պատճառով «Թիւրքիոյ շուրջ» ստիպեցանք համաձայնել, յաշորք համարին վերապահելով շարունակութիւնը:

Մամուլի տակից լոյս տեսան՝ «Կոտորածից առաջ, Կարնոյ կոտորածը, Զինագործ քահանայ և Կորկոտեան» ամփոփուած մի գրքում:

Օգտելով դէպքից յայտարարում ենք նորից, որ «Դաշնակցութեան» բոլոր հրատարակութիւնները ձրի են:

Ն Ի Ի Ր Ա Տ Ի Ո Ւ Թ Դ Ո Ւ Ն Ե Ր Ո Ւ Յ Ա Կ Ը

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կեդրոնական սնդուկի մէջ ստացւած են.

Մկտչ 50 օսմ. ոսկ:

Պ. Տ. Գ. -ից 500 ռուբլի, Ախր. ք.-ից 148 ռուբ., Բժշ. Տ. Գ. 10 ռուբ., Այգեւստանից 189 ռուբ., Մար-Շիմնից 35 ռուբ., Աշակերտներից 26 ռուբ., Փայլակից 8 ռուբ.:

Դ.-ից Փարհազի միջոցաւ մի խումբ մարդկանցից 26 ռուբ., նոյն տեղից՝ Ասլանից 1 հրացան, Բարձր տեղից Փարհազի միջոցաւ Եփրեթից 48 ռուբ., երիտասարդներից 80 ռուբ., Կայծիկից 18 ռուբլի:

Ֆրանս. նանսի քաղ. 12 հայ ուսանողներից 46 ֆր.:

Վրէժի կեդրոնական սնդուկում ստացւած են.

Հիւսիսային Բևեռի Հայ Հասարակութիւնից 400 թուման, ն. քաղ.-ի վտակ խմբից 35 ռուբ., Հ. ն. ք.-ի կանանց խմբից 30 ռուբ., ներկայացումից 124 թուման, Վրէժ ք.-ի Միկրոթ խմբից երկու բերդան հրացան և 500 փամփուշտ, Ս. Գ. 20 ղ., Բագին 10 ղ., Միրոշ 10 ղ., Ա. 15 ղ., Խ. 20 ղ., Համակրոշ 20 ղ., Ս. Բ. 40 ղ., Ա. Յ. 30 ղ., ն. Մ. Ա. 10 ղ., Մուժուժարցի 20 ղ., Ղ. Ծ. 20 ղ., Հաւա-Տիր 20 ղ., Ք. Կ. 10 ղ., Գ. Ս. 10 ղ., Մ. Փայտակարանցի 10 ղ., Ս. Ա. 10 ղ., ԱրմէնուՏի 5 ղ., ԽանազեաՏցի 10 ղ., Ե. Գ. 10 ղ., ԽսկուՏի 15 ղ., Բ. Մ. 8 ղ., Ա. Մ. 2 ղ., Ոմն 5 ղ., Զինուոր 6 ղ., Ոմն 3 ղ., Ոմն 20 ղ., Աղունիկ 10 ղ., Զ. Յ. 10 ղ., Օզգին 15 ղ., Կուռ. 10 ղ., Շիր 12 ղ., ԶուրիՖ 10 ղ., Ասլան 20 ղ., Բիւլբիւլ 20 ղ.:

Ռուսիայի Պ. քաղ. «Դաշնակցութեան Բանուր խմբից» 320 ֆրանկ:

Արշակաւան քաղ. կեդ. սնդուկի մէջ ստացւած են.

Ասեղ 10 դճ., Արինիէր 108 դճ., Արշալոյս խ. 70 դճ., Միսաք խ. 40 դճ., Սերորէ 10 դճ., Կարմիր քիւրք 30 դճ., Արդարասէր Ա. խ. 70 դճ., Ուժանակ խ. 20 դճ., Արծիւ խ. 50 դճ., Ճանկոյի խ. 80 դճ., Ծաղիկ խ. 140 դճ., Կեղծ 20 դճ., Յուրիթ 20 դճ., Արծիւ խ. 50 դճ., Ճանկոյի խ. 25 դճ., Միսաք խ. 40 դճ., Մամիկոնեան Բ. խ. 20 դճ., Արդարասէր Ա. խ. 35 դճ., Թնդանթ 20 դճ., Գարէն 10 դճ., Ա. ռիւժ 20 դճ., Կրաւատ 10 դճ., Թուրքիկ 10 դճ.:

Գուշանաց քաղաքէն Տիարեան 108 դճ., նուիրատու 40 դճ.:

Սիւնիք քաղ. սնդուկի մէջ ստացւած են.

Մտրակ խմբից 4 1/2 մէճիտ, Որսորդ 12 մէճիտ:

Դաշնակցութեան անձանօթներից խնդրում է թղթակցութեան եւ նւիրատուութեան համար դիմել:

Armène-Gaspar, poste restante, Carouge (Suisse)

Վիեննա, Դաշնակցութեան սղատ սպարան: